

Серед вивчених 73 видів лучних лікарських рослин околиць с. Максимівна 5 видів є отруйними: буркун лікарський, дурман звичайний, блекота чорна, чистотіл великий.

У тварин після поїдання блекоти чорної і дурману звичайного отруєння розвивається з латентним періодом в 3-5 днів, і характеризується кровоточивістю, розладами. У вагітних самиць може спричинити кровотечу плоду. Тварини можуть поїдати пижмо звичайне і чистотіл великий при одноподібному раціоні. Молоко корови при цьому набуває гіркий смак і специфічний запах. Інтоксикація у вагітних самок у цьому випадку може спричинити до викиднів. Також небезпечною отруйною рослиною для тварин є мильнянка лікарська. Отруєння нею супроводжується збудженням центральної нервової системи, судомами, може навіть спричинити смерть від зупинки дихання. При отруєнні тваринам потрібно зробити промивання шлунку розчином солі (1 столова ложка солі на 10-20 л води), можна напоїти худобу парним молоком. Але потрібно пам'ятати, що абсолютних отрут, які завжди призводять до отруєння, в природі не існує. Тільки при наявності відповідних умов, речовина стає отруйною. Одна й та ж речовина, яка синтезується в рослині у різних дозах, в різні пори року, у різних фазах росту і розвитку може бути то ліками то отрутою [2]. Отруєння організму може виникати внаслідок невірно виготовленої настоянки або відвару; від невірного підбору доз для тварин; неправильного приготування зборів; при невірному випасанні і вживанні тваринами неякісного сіна, засміченого отруйними, шкідливими рослинами тощо.

Таким чином, лікарські лучні рослини вивченої місцевості мають широке застосування при годівлі сільськогосподарських тварин та у ветеринарії. При цьому використовують різні збори лікарських рослин, складаються рецепти використання цілощой сировини для лікування тварин, ведуться записи їх терапевтичного ефекту, пропонуються рекомендації на практиці.

Література

1. В. С. Хоменко, Н. Р. Хоменко. Лекарственные растения в ветеринарии, медицинской и народной практике. – К.: Урожай, 1994.-285с.
2. Токин Б. П. Целебные яды растений. – Л.: Наука, 1980.-150с.

ХІМІЧНИЙ СКЛАД І КОРМОВА ЦІННІСТЬ ПОЛІНІВ ПОЛТАВЩИНИ

*Орлова Л.Д., Петренко С.А.
Полтавський ДПУ імені В. Г. Короленка*

Практика сьогодення показує, що вивчення і використання нових і давно відомих рослинних ресурсів не тільки сприятливо відбивається на економічних показниках, але і призводить до більш раціонального використання природних багатств певної території.

Умови Полтавщини як і в цілому по Україні, характеризуються обмеженістю природних кормових ресурсів. Це призводить до того, що отримання високоякісних кормів значно утруднено. Природні кормові угіддя регіону представлені переважно низькопродуктивними луками, які використовуються в якості сінокосів і пасовищ. Тому необхідно систематично і усестороннє досліджувати видовий склад рослин лучних ценозів, їх особливості, хімічний склад, продуктивність.

Одними із найбільш поширених на луках представників родини айстрові є види роду полин. Досліджуючи полини на Полтавщині, ми ставили собі за мету визначити і оцінити кормові якості та вивчити хімічний склад рослин цієї групи.

Більшість представників дослідженого роду мають важливе кормове значення. Слід відмітити, що серед складноцвітих найбільша кормова цінність належить видам саме цього роду. Поїдання полинів дуже відрізняється від поїдання багатьох кормових рослин. Найбільш охоче тварини їх споживають, головним чином, восени та взимку, рідше – ранньої весни та на початку вегетації. Влітку і рано навесні (до кінця цвітіння) худоба їх не їсть або їсть погано: майже всі полини мають різкий запах і містять у собі багато гірких речовин. Лише восени, після цвітіння, особливо після приморозків, їх запах стає менш різким і гіркота зменшується. Полини найкраще поїдають вівці та кози (задовільно, а частину видів добре), гірше – коні, верблюди і погано – велика рогата худоба[1]. П. гіркий і п. звичайний дають багато маси і досить добре силосуються. На пасовищі та в сіні худоба їсть їх погано. П. австрійський домашні тварини майже не їдять, на зимових пасовищах його задовільно поїдають вівці і коні. П. віничний є майже неїстівним. Від п. звичайного не відмовляються також кролі, бобри, байбаки та ховрахи. Сіно з п. гіркого запасують тільки для кролів – вони охоче споживають сухі полини[4].

Кожен вид полинів характеризується своїм, притаманним тільки йому хімічним складом і, відповідно, кормовими якостями.

У траві п. гіркого містяться ефірна олія-абсинтол (0.5 - 2%), до складу якої входять туйлоїловий спирт, туйон, кадинен, феландрен, пінен, каріофілен, енпінен, бізаболон, хамазуленоген, азулен, ефіри оцтової, ізовалеріанової і пальмітанової кислот; глікозиди абсинтин, анабсинтин. Є в ній також яблучна та янтарна кислоти, дубильні речовини, вітамін С і каротин, флавоноїди, смоли, білки, крохмаль, лактони, сапоніни, аскорбінова кислота, калійні солі. Основною діючою речовиною полину є гіркий глікозид абсинтин [2].

П. віничний містить близько 1% ефірної олії (головною складовою частиною її є пінен), а також лактон скопарон, дубильні речовини, смоли, хлорогенова і кофейна кислоти, сліди алкалоїдів та інші [2].

У складі п. звичайного теж наявна ефірна олія. Із сухої трави її виходить до 0.6%, а з коренів – в 6 разів більше. Колір олії світло-жовтий, запах нерізкий, нагадує запах самої трави. У фазі квітіння цей полин містить 21.3% білка, 24.5% клітковини, 1.9% жиру і 43.2% безазотистих екстрактивних

речовин [2].

Вміст ефірних олій в полинах знижує їх кормову цінність. Але восени ситуація кращає, адже в цей період склад ефірних олій зменшується в 5 разів.

Нами був зроблений хімічний аналіз надземної маси полину на наявність основних хімічних сполук, які визначають їх кормову цінність. Для дослідів брались такі види полинів: п. гіркий, п. віничний, п. звичайний, п. австрійський. Наявність вологи, золи, протеїну, жиру, клітковини, кальцію та магнію визначали по загальноприйнятим методикам [5].

З отриманих результатів витікає, що найбільший вміст золи, азоту, протеїну, жиру має п. австрійський порівняно з рештою видів. У п. гіркого кальцію, жиру і гігровологи в надземній масі найменше. Частка фосфору і кальцію переважає (порівняно з іншими видами) у п. звичайного, хоча він знаходиться на останньому місці по вмісту гігровологи. П. віничний має більшу частку гігровологи, ніж інші досліджувані види, проте вміст золи, азоту, протеїну і фосфору в ньому найменший. Порівнюючи показник клітковини в полинах, приходимо до висновку, що мінімальний її вміст у п. звичайного, дещо більший у п. австрійського. А п. гіркий та п. віничний мають значно більше клітковини, що знижує їх кормові якості.

Щодо поживної цінності полини близькі до злаків, а взимку - вище злаків [3]. Полинове сіно по поживності переважає злакове, тому що представники дослідженого роду багаті білками – до 21% на суху масу [5]. В середньому полини містять протеїну 9.29%, тому мають велике кормове значення в посушливих районах в осінньо-зимовий період. В осінній період в полині міститься 11.8% протеїну і 7% білка. За даними О. І. Морозової (1960) в зелених гілочках міститься 16.85% протеїну і 15.95% білка [1].

Як бачимо, полини мають високу поживну цінність, але кормові якості значно знижені через наявність у хімічному складі гірких речовин. Проте даний недолік може бути зведений до мінімуму застосуванням різних технологій заготівлі кормів (це питання на сьогодні залишається відкритим). Тому полини можна вважати потенційно доброю кормовою базою для тварин.

Література

1. Андреев Н.Г. Луговоеводство. Изд. 3-е, перераб. – М.: Колос, 1974. – 400с.
2. Губанов И.А. и др. Дикорастущие полезные растения СССР. М.: Мысль, 1976. – 360с.
3. Ларин И.В., Куксин М.В. Луківництво і пасовищне господарство. – К.: Держ. вид. с.г. літ., 1960. – 483с.
4. Луговоеводство и пастбищное хозяйство / И.В.Ларин, А.Ф.Иванов, П.П.Бегучев и др. - Л.: Агропромиздат. Ленингр. отд-ние, 1990. – 600с.
5. Петухова Е.А., Бесарабова Р.Ф., Холенова Л.Д. Зоотехнический анализ кормов. – М.: Колос, 1981. – 256 с.
6. Стрижев А.Н. Травы вокруг нас. – М.: Колос, 1983. – 224с.